

Opdracht

Deze bestuursopdracht gaat in op de vraag hoe we kunnen komen tot een gebiedsgerichte aanpak voor het Reitdiepgebied 'Van Wad tot Stad'. In dit voorstel gaan we in op 3 onderdelen:

1. het doel dat de gebiedsgerichte aanpak kan nastreven;
2. de opgaven/thematiek waar de aanpak zich op zal richten,
3. de begrenzing van het gebied waar het om gaat.

Opdrachtgever

Bestuurlijk opdrachtgever: wethouder Arjen Nolles

Ambtelijk opdrachtgever: directeur Jojo Bottema

Strategische doelstellingen

Ons doel in de gebiedsopgave: het positief versterken van de aantrekkingskracht van het Reitdiepgebied als eeuwenoud cultuurlandschap met unieke natuurwaarden. De voorliggende transitie voor het landelijk gebied kan daarvoor de aanjager zijn. Onderliggende doelen die daar toe kunnen bijdragen:

- Beter beleefbaar en toegankelijk maken van het gebied;
- Ruimte geven aan water en natuur en vergroten van de klimaatbestendigheid van het gebied;
- Verbeteren van de biodiversiteit;
- Ruimte voor nieuwe functies voor agrarische bedrijven;
- Meer benutten van het aanwezige erfgoed als trekpleister;
- Uitbreiden van het toeristisch-recreatieve aanbod passend bij het gebied.

Randvoorwaardelijk voor het bereiken van onze doelen:

- Meer grip op en verbinden van ruimtelijke keuzes in het gebied;
- Versterken van het gebied als recreatieve blauw-groene ader tussen Wad en Stad;
- Stevige bestuurlijke en ambtelijke samenwerking in de regio (medeoverheden, landschapswerkplaats) onder gemeentelijke regie.

Aanleiding

Het Reitdiepgebied is een eeuwenoud cultuurlandschap ontstaan langs de loop van de voormalige rivier de Hunze. Het gebied verbindt de haven van Lauwersoog met de Grote Markt; van Stad tot Wad. We zien dat het gebied wordt gewaardeerd om haar authenticiteit en schoonheid, maar nog niet ten volle alle (recreatieve) potenties benut. Het gebied is bijzonder als noordelijke groene uitloper van de Stad Groningen, als rijke voortuin zoals we dat in de Omgevingsvisie hebben benoemd.

In het gebied liggen veel kansen en even zovele uitdagingen. Bovendien voelen vele overheden zich betrokken bij het gebied en worden/zijn er vanuit diverse hoeken visies en plannen ontwikkeld voor (delen van) het gebied. Dat kan alleen niet zonder samenhang en zonder onze eigen visie op het gebied. Alleen dan zijn we, samen met onze partners, in staat om alle goede plannen zo samen te brengen dat er daadwerkelijk meerwaarde ontstaat voor het Reitdiepgebied.

Achtergrond

Transitie landelijk gebied

We weten dat ons in het landelijk gebied veranderingen te wachten staan. Doelen rond reductie van stikstof en, voor ons gebied minstens zo impactvol, de doelen voor verbetering van de waterkwaliteit vragen een hernieuwde blik op ons landelijk gebied. Deze veranderingen worden verbonden aan andere opgaven zoals zoetwatervoorziening en klimaatbestendigheid en de versterking van het NatuurNetwerk Nederland.

Specifiek het Reitdiep is in beeld als te versterken groenblauwe ader in het landelijk gebied. De provincie Groningen heeft het gebied als zodanig opgenomen in het Koersdocument. Ook is het gebied aangedragen als project in het kader van Toukomst.

De veranderingen in het landelijk gebied leiden, ook nu al, tot vrijkomend agrarisch vastgoed. Dat vraagt van ons een nieuwe blik op de potenties van de vele boerderijen in ons landelijk gebied. Een passende functie is het behoud van het vastgoed en kan een impuls zijn voor de leefbaarheid van het platteland.

Groei en woningbouw regio Groningen - Assen

Vanuit de verstedelijkingsstrategie regio Groningen - Assen is een deel van het gebied in beeld voor woningbouw. Bedum en Winsum zijn daarvoor als grote, goed bereikbare kernen allereerst in het vizier. Bij de kleinere dorpen is extra woningbouw in de vorm van maatwerk mogelijk en (in sommige gevallen) ook wenselijk. We zien het als een belangrijke uitdaging om de nieuwe woningbouw een Hogelandster verrijking te laten zijn van het gebied, waarbij gebruik wordt gemaakt van de kwaliteiten die er zijn en kwaliteit ook wordt toegevoegd. De recreatieve aantrekkingskracht is daarbij nadrukkelijk van belang.

Water als drager

Het noordelijk deel van Groningen is dooraderd met water. Met het oog op de klimaatverandering is het langdurig beschikbaar hebben van water van groot belang. Het Reitdiep speelt daarin een belangrijke rol als plek om de capaciteit voor opvang van water, zowel in tijden van overvloed als schaarste te vergroten. Het waterschap heeft daar bovenop de ambitie om de versterking van de waterlopen te verbinden aan natuurherstel en het verbeteren van de vaartoegankelijkheid. Bovendien zijn er mogelijkheden om het aan het water gebonden erfgoed, zoals de waarhuizen, molens, steenfabrieken en loskades meer te benutten en samen met de waterlopen te ontwikkelen tot hoogwaardige erfgoedlinten met een grote toeristisch-recreatieve betekenis.

Uitdagingen en kansen

De interesse, ambities en ideeën voor het gebied zijn groot. Voor ons reden te meer om nu zelf regie te pakken op de ontwikkeling van het gebied. Dat betekent niet zozeer dat we daarmee zelf op alle fronten aan zet zijn, het vraagt van ons dat we als verbindende schakel tussen de overheden en met de samenleving koers bepalen. Een gebiedsgerichte aanpak is daar bij uitstek geschikt voor.

Het biedt ons de mogelijkheid om:

- Met een integrale blik onze eigen opgaven te verbinden en te verbinden met initiatieven vanuit onze inwoners en andere overheden/partners;
- Beschikbare middelen van derden in te zetten en te koppelen aan onze eigen middelen om meer resultaat te kunnen behalen;
- Vanuit waarden het gebied verder te laten groeien, zodat;
- De ontwikkelingen een positieve invloed hebben op de aantrekkingskracht en leefbaarheid in het gebied.

Afbakening; het gebied

We spreken steeds over het Reitdiepgebied, dat zich uitstrekt van het Lauwersmeergebied en het Wad tot aan de rand van stad Groningen. Hoewel het Reitdiep zelf de verbindende ader is, is het gebied niet eenduidig. De opgaven, urgentie en uitdagingen verschillen. En ook niet op alle plekken hebben wij zelf de regie of moeten we zelf de regie in handen hebben. Dat vraagt van ons dat we ons goed bewust zijn van onze rol en waar en op welke manier onze inzet het meest tot zijn recht komt.

Het noordelijk deel beslaat het Natura2000-gebied Lauwersmeer, Lauwersoog en omgeving en de haven met het Wad. Het is een gebied dat sterk op zichzelf is aangewezen, de afstand tot veel voorzieningen is groot. Van oudsher is hier de blik op de zee. Dit zit in de cultuur van de inwoners, die ondernemend van zin zijn. De ervaren brede welvaart is in dit gebied lager dan in het zuidelijk deel van het Reitdiepgebied. Ingewikkeld is de transitie die de visserij te wachten staat en de impact die dat kan hebben op de sociale samenhang in de dorpen.

In dit gebied ligt de blik op versterking van de recreatie, een duurzame toekomst voor de haven gerelateerde bedrijvigheid, de Marnewaard en de (natuurlijke) samenhang met het Wad. Met andere woorden: de kwaliteiten van het gebied inzetten als kracht en verder versterken. De natuurwaarden blijven in dit gebied een grote rol spelen. De visie voor Lauwersoog heeft samen met de Agenda voor de Wadden een centrale rol in het gebied.

De noordelijke kleischil omvat onze zeekleipolders. Een akkerbouwgebied van formaat en van belang op wereldschaal. Hier ligt de nadruk op het bieden van toekomstperspectief aan de agrariërs in combinatie met verduurzaming van de bedrijfsvoering. De uitdaging is om bij het werken aan het toekomstperspectief aandacht te hebben voor verbetering van de recreatieve mogelijkheden, mogelijkheden tot vergroten van de biodiversiteit en het goed bereikbaar maken en houden van de landbouwpercelen. In dat kader is voor dit gebied al ontwerpend onderzoek verricht onder toezicht van het College van Rijksadviseurs (op weg naar een New Deal tussen boer en maatschappij). Hier zijn diverse agrarische organisaties bij betrokken geweest. Het resultaat is een praktisch handvat en denkkader dat goed bruikbaar is in het gebiedsproces voor het PNLG.

In de noordelijke kleischil liggen veel kleine en minder kleine dorpen. De meesten liggen op de oude kwelderwallen. De sociale samenhang verschilt per dorp, maar is niet vanzelfsprekend. Voorzieningen staan onder druk. In de Regiodeal hebben we de ontwikkeling van dorpsplannen opgenomen om de verbinding te leggen tussen sociale versterking en fysieke kansen daartoe.

Het Middag-Humsterland is weliswaar geen onderdeel van onze gemeente, maar wel onlosmakelijk verbonden met het Reitdiep. Het ambitiedocument van de Landschapswerkplaats is vanuit betrokken inwoners in het Middag-Humsterland geïnitieerd. Wij zullen in het vervolg van deze opgave onze inzet richten binnen onze eigen gemeentegrenzen, maar niet zonder overleg met buurgemeente Westerkwartier en voortdurend met een bredere blik op de omgeving van het Reitdiep.

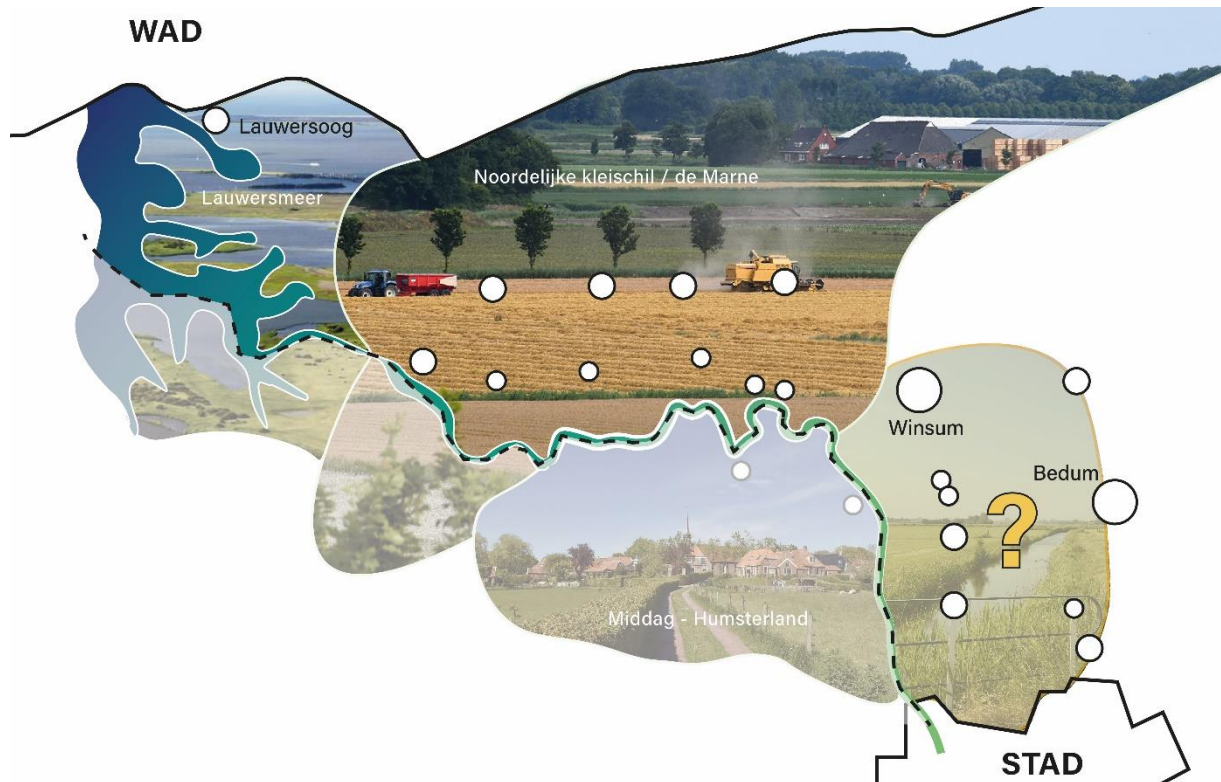
Aan de andere zijde van het Reitdiep ligt Winsum en omgeving, het voormalige gebied 'Ubbega'. Dit gebied is cultuurhistorisch gezien nauw verbonden met het Middag – Humsterland en heeft van oudsher een sterke verbinding met stad Groningen. De inwoners in het gebied zijn ook sterk op de stad Groningen gericht. Dat is alleen al te zien aan de wegenstructuur: de hoofdwegen leiden naar Groningen en niet naar de dorpen onderling. Kenmerkend voor het gebied is de juist als hoog ervaren brede welvaart. In het gebied is het voorzieningenniveau op orde.

Het gebied maakt deel uit van de regio Groningen – Assen. De verstedelijkingsstrategie voor dit gebied is de belangrijkste ruimtelijke opgave, naast de veranderingen in het landelijk gebied.

Waar de ontwikkeling van Winsum duidelijk samenhangt met het Reitdiep, heeft het achterland richting Bedum een eigen historie. We zien het gebied rond Bedum en Winsum nu in samenhang. Maar het is een gebied dat nu niet als eigen herkenbaar gebied wordt gezien en beleefd. Het gebied is van oudsher

gescheiden door de Oude Ae. Deze historische waterloop waarlangs de getichelde klei richting Boterdiep werd gevaren, was lang de grens tussen de gemeenten Bedum en Winsum. Nu is het een gebied het centrale midden tussen onze grootste dorpen Winsum en Bedum, een gebied van meeden en tochten, maren en polders. Ook een gebied dat haar ware glans nog niet volop laat zien.

Het wordt tijd om die parel op te pakken en op te poetsen. Omdat we anders de kans lopen dat met alle ontwikkelingen die we voorzien voor het gebied de parel onzichtbaar wordt. En laten nou juist die ontwikkelingen het vliegwiel kunnen zijn om het gebied te laten groeien vanuit haar unieke kwaliteiten. Daarom zijn we gestart met de Towndeal.

Overzicht gebieden

Afbakening; inhoud

Vanuit verschillende kanten wordt er nagedacht over het Reiterdiepgebied. Het is van het grootste belang dat we daar zicht op houden, zorgen dat we verbindingen leggen, maar ook voorkomen dat er dubbelop wordt gewerkt. Bovendien biedt het kansen om als gemeente aan te haken bij lopende sporen en daar onze inzet te leveren, passend bij onze rol. Zonder op alle fronten het voortouw te nemen.

Alle voornemens en initiatieven hebben als gemene deler: het mooier en beter beleefbaar maken van het gebied. Soms als enige en hoofddoel, soms als koppelkans.

Zetten we de nu meest urgente en actieve sporen op een rij, dan zien we het volgende ontstaan, globaal van noord naar zuid.

Spoor 1 – Ontwikkeling Lauwersoog en omgeving

Met de inwoners, ondernemers en organisaties rond Lauwersoog zijn we al langjarig in gesprek over de toekomstbestendige ontwikkeling van het gebied. Recent heeft dat geleid tot een visie op Lauwersoog aan de hand waarvan volgende projecten worden opgepakt. We werken intensief samen met alle partijen aan Lauwersoog.

Spoor 2 – PNLG Transitie landelijk gebied

De provincie Groningen start in het najaar van 2023 met het gebiedsproces voor de transitie van het landelijk gebied als uitvloeisel van een van de NOVEX-perspectieven die door het Rijk zijn gevraagd. Het gebiedsproces gebeurt per landschapstype. Het Reitdiepgebied valt onder gebied 'Wierdenland en waddenkust'. In het gebiedsproces wordt met de agrariërs, gemeente(n) en andere organisaties verkend hoe een duurzame toekomst voor het gebied kan worden bewerkstelligd waarbij in ieder geval de doelen rond stikstofreductie en verbeteren van de waterkwaliteit voorop staan.

In het kader van de regiodeal 'Natuurinclusieve landbouw' hebben de agrariërs in de noordelijke kleischil hun streefbeeld al vastgelegd in 5 thema's:

- Een gezonde bodem: vergroten van de weerbaarheid en beter vochtvasthoudend vermogen;
- Toekomstbestendige bedrijven: goed inkomen, waardering van de omgeving en voor de levering van hoogwaardige producten en zorg voor het landschap;
- Een aantrekkelijk en biodivers landschap: samenwerking tussen vele partijen;
- Verbinding met de maatschappij: hernieuwde dialoog als basis voor wederzijds begrip;
- Verbinding met andere opgaven: klimaatverandering, energietransitie, verzilting en bodemdaling.

Voor ons als gemeente is het van belang dat onze ondernemers toekomstperspectief hebben en krijgen en daarnaast wordt gezocht naar mogelijkheden om in deze transitie ook koppelkansen te benutten. Voor het Reitdiepgebied liggen daar de mogelijkheden om:

- Veranderingen zo vorm te geven dat het landschap beter beleefbaar wordt, bijvoorbeeld door recreatieve versterking of vergroting van de biodiversiteit;
- Te zoeken naar passende (recreatieve) herbestemming van vrijkomend vastgoed;
- Ruimte te geven aan verbreding van activiteiten in het landelijk gebied/op erven die aansluiten bij het gewenste gebruik ervan.

In het PNLG-traject zitten we actief aan tafel en kunnen we mee vormgeven aan het gewenste resultaat.

Spoor 3 – Landschapswerkplaats NPG

Vanuit het NPG is de Landschapswerkplaats sinds kort volledig bemensd en klaar voor de start. De Landschapswerkplaats heeft tot doel Groningers te ondersteunen in hun plannen voor hun leefomgeving met alle materiële en technische benodigdheden.

In het kader van Toukomst zijn 10 projecten geselecteerd. Voor ons relevant in het kader van de gebiedsopgave:

- Project 'diepen en maren': benutten van de diepen en maren als blauw-groene aders in het landschap (waterberging, biodiversiteit, beleving);
- Project 'Groningen beleven': meer recreatieve routes in het landelijk gebied;
- Project 'Verbonden biodiversiteit': verbinden van groene plekken (voedseltuinen, bijenidylles) met routes die de biodiversiteit vergroten;
- Project 'Bermen komen tot leven': realiseren van een netwerk van ecologisch beheerde bermen;
- Project 'Kiekn en doun': meer ruimte voor (virtuele) beleving van de provincie Groningen;
- Gebiedsproject 't Wad tot Stad': gebiedsontwikkeling.

Bijzonder is het initiatief voor een gebiedsontwikkeling rond het Reitdiep 't Wad tot Stad. De intentie is te werken aan een plan voor het gebied waar landschapsverbetering, toegankelijkheid, beleving en bedrijvigheid in terugkomen samen met boeren, bewoners, studenten, natuurbeheerders en overheden. Ideeën zijn: het realiseren van natuurgebieden en waterberging voor en na het gemaal de Waterwolf bij Electra, verwildering van oevers, stimuleren van natuurinclusieve landbouw, aanleggen van wandel- en fietspaden naar en langs het Reitdiep en het creëren van kleinschalige zwemplaatsen, ook aan het Wad.

Voor dit project is al een ambitiedocument opgesteld door de Landschapswerkplaats. Als gemeente zijn we hier (bewust) niet bij betrokken, omdat de Landschapswerkplaats vanuit de inwoners en initiatiefnemers werkt en denkt. Om van ambities naar projecten te komen, zoekt de Landschapswerkplaats nu wel de samenwerking met de gemeente.

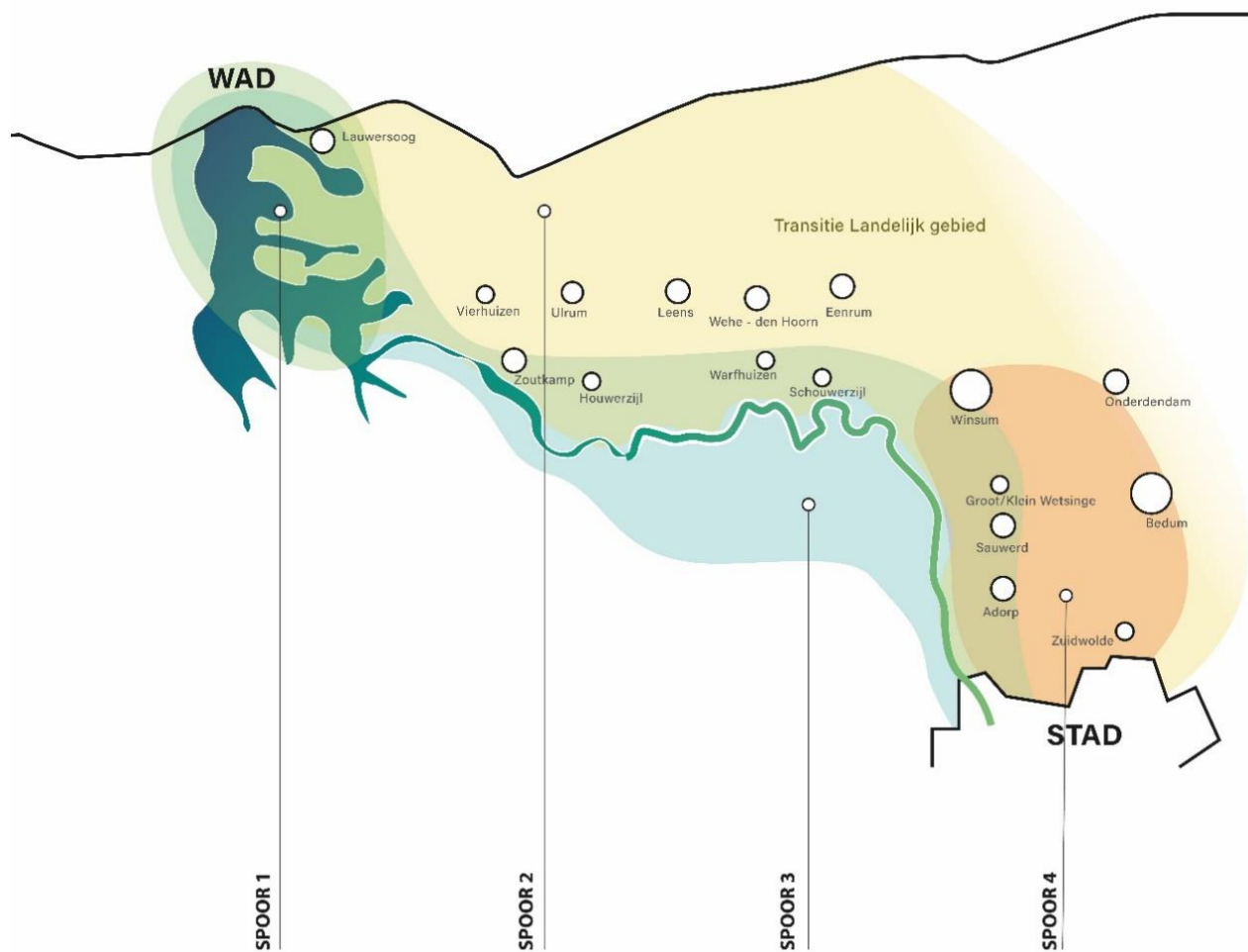
Onze rol blijft vooralsnog adviserend. Er liggen kansen om nu onze eigen ambities te verknopen met de projecten die vanuit de Landschapswerkplaats naar voren worden gebracht. Mocht het komen tot planrealisatie, dan zal de gemeente in veel gevallen ook het bevoegd gezag zijn in het kader van vergunningverlening.

Spoor 4 – Town Deal Sterke Streken

Met de Town Deal 'Sterke Streken' stelt het ministerie van BzK aanvankelijk voor één jaar kennis en financiering beschikbaar om voor gemeenten lastige vragen en uitdagingen op een innovatieve manier verder te brengen.

De gebiedsopgave voor het Reitdiep is onderwerp van de Towndeal tussen Het Hogeland en het ministerie van BzK. Om binnen een jaar relevante resultaten te boeken wordt binnen de Town Deal een focus aangebracht in gebied en thematiek. Op dit moment wordt aan een projectplan voor de Town Deal gewerkt waarin de afbakening van het traject vorm krijgt. De intentie is het opleveren van een ambitiedocument, zoals ook in het collegevoorstel is vastgesteld, voor (een deel van) het Reitdiepgebied. Dit gebied is globaal te begrenzen tussen stad Groningen, Bedum en Winsum. In dit gebied komen veel opgaven samen, waaronder woningbouw, transitie van de landbouw en vergroten van de recreatieve aantrekkingskracht van het gebied. Met de Town Deal willen we juist vanuit sociale waarden verkennen hoe de ruimtelijke ambities in het gebied een plek kunnen krijgen.

Voor woningbouw leggen we ook de link met het programma wonen, dat op dat onderdeel ook de regie voert.

Trekker	Gemeente Het Hogeland	Provincie Groningen	Landschaps- werkplaats NPG	Gemeente Het Hogeland
Gebied	Lauwersoog	Wierdenland- Waddenkust	Reitdiep	Gebied Regio Groningen- Assen
Doel	Samenhangende versterking en ontwikkeling Lauwersoog eo	Duurzame toekomst landelijk gebied (mn doelen KRW)	Versterking beleefbaar landschap	Samenhangende ontwikkeling van het gebied: landschap, woningbouw
Rol gemeente	Regie	Co-creatie	Advies	Regie

Overzicht sporen en gebieden

Werkvorm en aanpak

Uit het vorenstaande blijkt dat het gebied divers is en dat er binnen het gebied verschillende lopende trajecten zijn voor (delen van) het gebied. We kiezen ervoor om zoveel mogelijk aan te sluiten bij wat er al is aan procesvormen en geen nieuw programma daar bovenop te ontwikkelen. Het belangrijkste is het organiseren van reguliere afstemming onder leiding van 1 verantwoordelijke. Deze afstemming moet leiden tot een betere coördinatie op de lopende sporen en integraal werken en denken (over de eigen vakgebieden heen) stimuleren.

Daarom stellen we de volgende aanpak voor in 5 lijnen.

1. Vasthouden aan de bestaande overlegstructuren voor het gebied rond Lauwersoog;
2. Regulier maandelijks overleg over lopende trajecten rond het Reitdiep geïnitieerd door de gebiedscoördinator;
3. Actieve inbreng bij de landschapswerkplaats om projecten voor recreatieve versterking en beleving van het gebied mogelijk te maken;
4. Binnen het gebiedsproces van het PNLG aandacht vragen voor recreatie, beleving en agrotourisme specifiek voor de delen rond het Reitdiep;
5. Gebiedsgerichte aanpak ontwikkelen voor het gebied rond Bedum en Winsum in het kader van de TownDeal: eerst een ambitiedocument, dan een programma met projecten.

Om deze lijnen in goede banen te leiden stellen we voor een gebiedscoördinator verantwoordelijk te maken. De gebiedscoördinator kan de reguliere overleggen intern en extern bemensen, trekker zijn van de TownDeal en afstemming houden met aan het gebied verwante trajecten zoals rond Lauwersoog en het Wad en afstemming zoeken met plannen van de buurgemeenten en provincie.

Organisatie & Financiële kaders

De huidige projecten en lopende sporen vragen de nodige afstemming. Dat gebeurt nu op inhoud gaandeweg. Willen we echt meer halen uit de bestaande sporen en de afstemming meer structureren, dan is een meer georganiseerde samenwerking noodzakelijk.

Voor het zuidelijk deel worden bovendien ook ruimtelijke keuzes gevraagd die samen hangen met de verstedelijkingsstrategie voor het gebied en daaraan gekoppelde ontwikkelingen rond wonen, bedrijvigheid en mobiliteit.

Omdat aanhaken op lopende trajecten het meest voor de hand liggend is, vraagt de voorgestelde aanpak vooral om een centrale coördinatie. De bemensing van de trajecten kan deels vanuit de lijnorganisatie worden georganiseerd:

- PNLG: team economie / landbouw
- Landschapswerkplaats: team NPG
- TownDeal: integraal projectteam

De coördinerende rol vraagt naar inschatting zo'n extra investering van 2 uur per week. Het ligt voor de hand deze taak in overleg toe te bedelen aan een van de betrokken collega's uit het team recreatie en toerisme, omdat dit thema het overkoepelende doel voor het Reitdiepgebied beslaat.

De TownDeal volgt een eigen spoor als bijzondere samenwerking met het ministerie. Aan de TownDeal is een integraal projectteam gekoppeld dat nu zijn beslag krijgt. Voor de inhuur van een projectleider is aanvullend budget noodzakelijk dat wordt geraamd op €60.000,--.

Ook wordt verwacht dat de inzet van experts in de deal niet volledig kan worden betaald vanuit de toegezegde financiën vanuit het ministerie van BzK. Het projectplan TownDeal zal specifiek op deze kosten ingaan.

Randvoorwaarden

Om deze bestuursopdracht te kunnen laten slagen, moeten we:

- Ons intern goed organiseren om kansen over de teams heen goed te benutten;
- Ons extern goed positioneren om koppelkansen te kunnen verwezenlijken en afbreukrisico's te voorkomen;
- Visie vormen (denken) en werken aan concrete projecten tegelijkertijd (aan de slag). Als we deze beide invalshoeken niet verbinden, verliezen we samenhang en de mogelijkheden voor meerwaarde. Als we niet nu aan de slag gaan met kansrijke projecten, maken we geen voortgang;
- Integraal samenwerken vanuit de verschillende trajecten en de tijd en ruimte nemen om elkaar op de hoogte te houden en samen te sparren.

Planning

De conceptplanning voor de uitwerking van de bestuursopdracht is als volgt:

Stap:	Activiteit:	Planning
1	Afstemming directeur en portefeuillehouder	Begin oktober 2023
2	Besluitvorming directie op uitwerking bestuursopdracht	18 oktober 2023
3	Thema-uur college	Fietstocht 9 juni 2023
4	Besluitvorming college op uitwerking bestuursopdracht	
5	Uitwerking bestuursopdracht naar projectplan Town Deal	September 2023